

permet seguir el rastre d'aquest viàtic d'un escriptor cap a la claredat. Mentre els dies passen, ell, amb tota la cautela d'un moralista escèptic, es proposa una regla de viure: el diàleg constant amb tot l'humà, sense escarafalls ni gaires descomptes».

La segona part d'*Incitacions* es titula, ja ho hem dit, «Discussions», i no ha experimentat cap canvi respecte de l'edició anterior. Consta de vuit textos que, tot i mantenir un evident lligam amb els de la secció anterior, se'n diferencien en tant que la relació amb la base llibresca resulta més laxa. Ho podem constatar, per exemple, a «Art en pugna», on reflexiona sobre l'agonisme creador; a «Art de Talia», on rastreja les complicades circumstàncies del teatre valencià o a «Fonaments», on critica els excessos interpretatius del determinisme biològic, tot qüestionant la legitimitat d'aplicar el discurs científic a qüestions polítiques i morals. D'altres textos, com «De llibres i lectures», que comenta *El cànon universal* de Harold Bloom, o «Elogi de Babel», centrat en *La búsqueda de la lengua perfecta*, d'Umberto Eco, resulten perfectament homologables amb la resta del volum.

En *Incitacions*, Enric Sòria ens demostra una vegada més la seua rara habilitat per a fer parlar, amb una nova veu, els llibres que visita. Les seues lectures actualitzen i renoven la tradició literària amb una ambició, exigència i subtileza analítica difícil d'assolir. Els múltiples suggeriments de lectura que les seues pàgines contenen posseeixen la virtut de despertar la curiositat pels llibres, i conviden a cercar-los a la biblioteca o la llibreria per tal de gaudir, pel teu compte, de la seua lectura. L'autor, doncs, ha reeixit plenament en el seu objectiu incitador. Tant de bo la nòmina d'autors i obres continue creixent en futures reedicions. □

L'eròtica de la literatura

Juli Capilla

A manera de tascó. Notes sobre literatura

Vicent Alonso

386 pp., 2012, València, PUV.

«No sóc un crític en el sentit que d'habititud el terme s'empra entre nosaltres». Aquesta afirmació és del mateix Vicent Alonso i la trobem només encetar el llibre que ara comentem, *A manera de tascó. Notes sobre literatura*. És una declaració de principis situada tot just al començament –i no és pas cap casualitat– de la *Nota introductòria*, entre les línies tercera i quarta. Una declaració sobre la qual incideix més d'una vegada. A un lector avesat a l'obra –i a la persona– de Vicent Alonso, necessàriament li ha de sobtar aquesta afirmació tan rotunda i programàtica. I per què sorprèn aquesta, diguem-ne, *aversió* seua envers la consideració de *crític*? Tothom sap que Vicent Alonso ha estat un dels artífexs d'una de les plataformes sobre literatura catalana de més alta volada, durada i abast intel·lectual dels darrers anys. Em referisc a la revista *Caràcters*, nascuda a primeries dels anys noranta, de la mà de Josep Iborra, Vicent Berenguer, Vicent Raga i el mateix Alonso, entre altres. Per això, de bell antuvi no s'explica aquesta asseveració seua tan aparentment contradictòria. Si no es considera ell mateix crític, com és que ha esmerçat tants esforços a fer reeixir una publicació dedicada precisament a la crítica literària?

Ja sabem que la del crític és una feina àrdua i difícil, i que els que s'hi dediquen l'han de fer en condicions infrahumanes, no gens gratificants des de molts punt de vista. Els crítics perceben pocs guanys i poques satisfaccions personals pel seu treball i, en canvi, moltes incomprendions i, per què no dir-ho, també algun que altre mastegot (en done fe). Potser el gran mèrit de Vicent Alonso en el terreny hostil de la glossa bibliogràfica ha estat aquest, el de bastir els fonaments que permeten l'exercici *profesional* de la crítica literària. *Caràcters* n'és, en aquest sentit, el millor exponent, el seu llegat més ferm en aquest àmbit tan feixuc com necessari. De tota manera, jo no crec que Vicent Alonso no faci crítica literària quan escriu sobre els llibres que llegeix. Al capdavant, com diu ell mateix, «aquesta és, com tantes altres, una qüestió de noms».

Així doncs, tenim aquesta declaració de principis: un autor que escriu sobre allò que llegeix sense cap afany d'exhaustivitat, sense cap voluntat d'exhaurir els textos llegits i, sobretot, sense ponderar del tot, sense judicar i jerarquitzar, i molt menys encara establir cap mena de cànon literari més o menys durador, que és el que fan o aspiren a fer els crítics. *A manera de tascó* és un recull d'articles que no són crítiques a l'ús sinó, com molt encertadament indica el subtítol del llibre, *notes sobre literatura* impel·lides pel treball d'altri: «a vegades, escrivim no perquè tinguem res a dir, sinó perquè els altres ens empenyen a fer-ho». Malgrat aquesta reticència envers la consideració de crític, cal dir i subratllar que estem davant d'un lector perspicaç i atent, expert en la matèria que tracta –literària, gairebé al cent per cent–, i que vol deixar-ne constància, del llegit. A més a més, Vicent Alonso considera que «parlar de llibres és

un dels camins, tan digne com qualsevol altre, de fer literatura».

Literatura sobre literatura, doncs. Literatura d'idees i idees sobre literatura. Tot el llibre és ple d'afirmacions, fonamentades i explicades, íntimament personals, i per tant *crítiques*, subjectives, sobre el que l'autor pensa de la literatura. Sobre el fet d'escriure o, per exemple, a propòsit de la lectura: «quan llegim ens instal·lem també en una altra realitat, de la qual sempre ens agrada eixir-nos-en amb un regal». El regal que ens fa ara Vicent Alonso als lectors és aquest recull impecable que PUV ha fet possible dintre la col·lecció «Assaig», dirigida per Gustau Muñoz. El recull en qüestió aplega les seues col·laboracions a la premsa del 2004 ençà, publicades majoritàriament a les pàgines del «Quadern» del diari *El País*, però també a d'altres mitjans, com ara *Caràcters*, *Mètode*, *L'Espill*, *Compartir* o *Serra d'Or*. Endemés, cal afegir-hi un altre article dedicat al pintor Germà Lloris, i sis petites peces sobre sengles realitzadors de cinema: Dreyer, Fellini, Losey, Wenders, Kaurismäki i Kurosawa. La llista d'autors comentats és ingent: Susan Sontag, Paul Auster, Steiner, Virginia Woolf, Yeats, Zweig, Montaigne; Vinyoli, Espriu, Rodereda, Mira, Pla...

Hi ha una sèrie de conviccions que són constants en el pensament de Vicent Alonso. La idea, posem per cas, que l'escriptor escriu, en primer terme, per necessitat i per a ell mateix –per bé que això no implique necessàriament, ni de bon tros, el menyspreu al lector. Aquesta és una idea que li he sentit alguna volta de viva veu, a Vicent Alonso. Al llibre l'expressa una mica de biaix, a propòsit de l'obra de Feliu Formosa: «La música o la poesia, tant se val! L'objectiu és la creació, i al servei de la mateixa

creació, no de cap altre beneficiari». I, tot seguit, cita les paraules que Beethoven li va dir a l'escriptor Ludwig Rellstab: «Només escric per a mi mateix». Aquesta és, al cap i a la fi, una concepció de l'escriptura –ho insinua un poc més avant– al servei de l'autoexigència; de la qualitat i, encara més enllà, de l'excelsitud.

Dels gèneres literaris ens en fa també una radiografia diàfana i detallada. En aquest àmbit, i independentment del gènere que es tracte, Alonso sembla decantar-s'hi per aquelles obres que aconseguen certa perdurabilitat: «Una novel·la sempre se t'enganxa a la memòria gràcies al tot que intenta traslladar-te». I de la poesia assevera que «és un lloc per fer que unes determinades expressions perduren: la poesia, de fet, és quasi sempre com una arca dels mots contra l'oblit». No s'exhaureix ací el filó sobre aquest darrer gènere. No debades, com a poeta que és, Alonso hi té moltes coses a dir. Per exemple, sobre el paper que hi acompleix el receptor: «són els ulls del lector allò que determina finalment la interpretació del poema». O sobre les possibilitats que té el gènere, que van molt més enllà del tòpic suat que associa, puerilment i sistemàtica, la poesia amb els sentiments, quan el món de les idees hi pot tenir cabuda també, ser-hi ben present. Perquè el poema, ens diu Alonso, pot ser una «via de coneixement». Una via que se sustenta necessàriament en un coneixement profund de la matèria primera, és a dir, de la llengua que s'hi fa servir. I això val per a tots els gèneres: «Els escriptors tenen el dret, i l'obligació, d' enamorar-se del llenguatge». Quant a l'assaig, creu que la tensió entre raó i la llibertat del pensament, la intuïció, són eines força productives (llegiu, si no, l'article «La flor de Coleridge»).

Sobre l'art en general, Alonso diu que «una obra d'art sempre necessita la referència a altres obres per fer-se evident». Ací hi ha també la idea subjacent, explícita, de la retroalimentació permanent de les obres entre si: «La creació des del no-res és una quimera». Alonso té una concepció elevada de l'art, segons la qual tota obra hauria de rebutjar sense excuses la temptació del prosaic: «Que les literatures al servei de les revolucions, siguen del signe que siguen, sempre han desprestigiat l'art que pretenien emprar és una afirmació que no admet discussió». La temptació de la facilitat és també objecte de crítica: «Quant de mal han fet a la literatura els defensors a ultrança de la facilitat, a vegades revestida amb l'etiqueta ambigua del “plaer de la lectura”!». Una concepció exigent, doncs, seriosa, de *l'art* de la *literatura*...

D'altra banda, una altra de les màximes d'Alonso té a veure amb la manera de dir les coses. Així, de la brevetat en fa un elogi sense embuts, entesa sobretot des del vessant del suggeriment. Per a ell l'art literària té a veure amb les incitacions i amb allò vetlat, i no amb el despullament i l'impudor dels qui mostren les cartes a les primeres timbes: «L'esperit dels lectors s'encén amb més eficàcia quan els camins se suggereixen, no quan es marquen indeleblement el punt de partida, les etapes, i el punt d'arribada». És una idea, però, la de la contenció en favor del suggeriment –l'eròtica de la literatura–, que val per a tots els gèneres, no només per a un: «en un conte només es poden posar un cert nombre de coses i que un n'ha de sacrificar sempre un grapat de les que sap i que tant li agradaria emprar [...] sabem que aquesta inevitable economia de fets no solament és cosa de contistes, sinó també de novel·listes i, amb les precisions que hi

caldria afegir, de l'art en general». I encara hi apunta un comentari recolzant-se sobre la crossa aristotèlica del *terme mitjà*: «sóc dels qui creuen que la gran prosa narrativa és la que defuig anar-se'n als extrems, és a dir, la que diu sense excessos, la que sempre prefereix suggerir amb mesura que dir amb barroquismes ostentosos». Alonso, però, no descarta la importància del tot, i de l'estructura que el fa possible.

En altres articles Alonso tracta temes literaris més conjunturals, que tenen a veure amb la idiosincràsia valenciana. Ací hi aplica l'aforisme de Gramsci, aquell que reclamava l'optimisme de la voluntat enfront del pessimisme de la raó. De res no serveix queixar-se, doncs. Prou de lamentar-se de les nostres mancances endèmiques. I per això aplaudeix iniciatives tan lloables com la de Tria Llibres. O reivindica sense complexos un espai per als escriptors valencians d'expressió catalana, en igualtat de condicions amb els seus homòlegs que escriuen en espanyol. Això sí, no s'està de criticar la manera com s'ensenya literatura «a les escoles», ni que siga tangencialment, en boca de Tzvetan Todorov, segons el qual l'ensenyament de la literatura se centra més en l'aparat crític que no en els textos dels autors. En aquesta ocasió es recolza en el lingüista d'origen búlgar, però en un altre article ho fa sense necessitat de cap aïopluc: «a hores d'ara encara una gran part dels estudiants de literatura acaben els seus estudis havent llegit més comentaris sobre llibres que els llibres mateixos».

Per a Vicent Alonso, escriure i llegir, la literatura en si, és un viatge en què assagem «noves formes de vida, noves mirades sobre el món, nous costums». Diguem-ne que Alonso confia plenament en el poder de la literatura, en el seu potencial com a

font de coneixement, i per què no dir-ho, en el seu valor terapèutic: «Escriure perquè ens és imprescindible, perquè allò que fem, és a dir, que escrivim, ens permet ser nosaltres mateixos, és a dir, ens permet reivindicar-nos com a éssers morals i àvids de coneixement». L'escriptura –i l'art, en general– com quelcom excepcional: «l'art, i no solament la literatura, sempre és únic i irrepetible». Una afirmació que ens remet inexorablement a un altre savi valencià memorable, com fou i serà sempre Joan Fuster. I, ja que hi som, podríem arrodonir aquest article sobre els articles de Vicent Alonso amb un altre aforisme del filòsof de Sueca que, és ben segur, que el nostre amic subscriuria: «Els llibres no *supleixen* la vida, però la vida tampoc no *supleix* els llibres».

Fet i fet, aquest generós volum d'articles és un compendi d'un lector expert en literatura que, no obstant això, defuig –qui sap si per pudor o precaució, o per pura modestia intel·lectual, per humilitat– l'etiqueta convencional de *crític*. Sia com sia, Vicent Alonso demostra ser un lector agosarat que no escatima a dir el que pensa com a lector i escriptor; a dir la seua. I és que, «Ja ho sabem: qui fa literatura, ho vulga o no, s'hi retrata». Clar i ras. «És ben possible que els escriptors mai no s'amaguen prou darrere dels llibres que escriuen, que sempre deixen alguna esclatxa per on aguitar-los l'ànima. Un fet ben natural, d'altra banda, perquè tothom, escriptor o no, es retrata en allò que fa, fins i tot en el que deixa de fer o dir». Malament rai, si no. □